

Kvint Horacije Flak, *Pjesma o lađi*

(Hor. *carm.* I, 14)

Preveo: Domagoj Grečl

O navis, referent in mare te novi fluctus! O quid agis? Fortiter occupa portum! Nonne vides, ut nudum remigio latus		Lađo, nov će te val òdvūci nà mōre! Što li radiš mi to? Odlučno dostigni luku! Nè vidiš možda bez veslača da tvoj je bok,	
et malus celeri saucius Africo antemnaeque gemant ac sine funibus vix durare carinae possint imperiosius	5	i da jarbol je tvoj oštećen afrikom, i da škriplje ti križ, i da bez užadi presilovitom moru nećeš moći odoljeti?	5
aequor? Non tibi sunt integra lintea, non di, quos iterum pressa voces malo quamvis Pontica pinus, silvae filia nobilis,	10	Jedra poderana, nemaš ni bogova koje mogla bi ti prizvat u nevolji. Premda dičiš se kći si slavne šume, omorika	10
iactes et genus et nomen inutile, nil pictis timidus navita puppibus fidit. Tu, nisi ventis debes ludibrium, cave.	15	pontska, ime ni rod nisu ti korisni; strašljiv nè vjerujē mornar u šarenū krmu. Čuvaj se igra ako vjetrima nećeš bit!	15
Nuper sollicitum quae mihi taedium, nunc desiderium curaque non levis, interfusa nitentes vites aequora Cycladas.	20	Ti što nekoć mi bi žalost i dosada, sada žudnja si ti, briga mi velika, mora kloni se, lađo, među svijêtlīm Kiklādima.	20

Napomene

Metar: Četvrta asklepijadaska strofa¹

Četvrta asklepijadaska strofa (*Asclepiadea pherecratea glyconeae*) sastoji se od dva manja asklepijadaska stiha, ferekrateja II i katalektičkog glikoneja II:

˘ ¯ ˘ ˘ ˘ ˘ || ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘
 ˘ ¯ ˘ ˘ ˘ ˘ || ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘
 ˘ ¯ ˘ ˘ ˘ ˘
 ˘ ¯ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘

Dok se pri čitanju – skandiranju latinskoga stiha glasom jače ističe jačina (arza) u svakome taktu (a to se isticanje zove iktus), u prijevodnim se stihovima iktus podudara s naglaskom te je stoga potrebno ispravno naglašavati svaku riječ odnosno naglasnu cjelinu.

Kao primjer navodim jednu strofu iz naše pjesme, u kojoj sam jačinu (zapravo samoglasnike) posebno označio debelim slovima:

*Nuper sollicitum || quae mihi taedium,
nunc desiderium || curaque non levis,
interfusa nitentes
vites aequora Cycladas.*

Istu strofu navodim i u prijevodu s obilježenim svim naglascima:

*Tî što nèkōc mi bì žālōst i dōsada,
sādā žúdnja si tî, brîga mi vĕlika,
mōra klōnī se, lâđo,
mĕđu sv'jĕtlīm Kiklādima.*

U pjesmi I,14 Horacije prikazuje rimsku državu kao „lađu” kojoj prijeti opasnost da postane igračka vjetrova. Kvintilijan² za tu Horacijevu odu kaže da je to tipičan primjer alegorije – lađa je metafora za državu:

Kod alegorije, koju mi prevodimo inversio (izvrtnje, obrtnje), riječi ne pokazuju pravo značenje, nego nešto drugo, a ponekad i nešto sasvim suprotno. Prva se vrsta sastoji iz čitavog niza metafora, npr.

¹ Napominjem da neki tu strofu nazivaju trećom asklepijadaskom strofom, a neki pak drugom asklepijadasko-glikonejskom strofom.

² Kvintilijan, Marko Fabije. 1967. *Obrazovanje govornika*, prev. Petar Pejčinović, Sarajevo: Veselin Masleša, str. 270.

„Lađo, nov će te val odvući na mōre!
Što li radiš mi to? Odlučno dostigni
luku!...”

Cijela Horacijeva pjesma je alegorija, u kojoj pod lađom podrazumijeva državu, a pod valovima i olujama građanske ratove, pod lúkōm mir i slogu. (*De institutione oratoria* 8, 6, 44)

D. Škiljan ovako definira alegoriju, spominjući upravo naš primjer:

Alegorija (ἀλληγορία, inversio) je zamjena jednog sadržaja drugim koji mu je u nekim elementima i u općoj strukturi sličan. Alegorija može biti potpuna, ako ne sadržava nijedan element zamijenjenog sadržaja (Hor. Carm. 1,14 sa glasovitim alegorijskim prikazom državne politike s pomoću broda u oluji), ili nepotpuna...³

U alegoriji lađe koju valovi amo-tamo bacaju daje nam Horacije sliku države rastrgane neprestanim građanskim ratovima: lađa je država, valovi i oluje građanski ratovi, a luka mir i sloga građana.

Pobudu za tu alegoriju dobio je pjesnik od slične pjesme grčkoga pjesnika Alkeja, no poređenje države s lađom često je kako u antičkoj tako i u novijoj književnosti. Sjetimo se samo pjesama *Moja lađa* Petra Preradovića i *Zvonimirova lađa* Vladimira Nazora. Još bih naveo i vrlo uspjelu poredbu kod Dantea:

*O Italijo ropska, kućo jada,
lađa u buri a bez krmilara,
ne glavo naroda, već leglo smrada!... (Čistilište 6, 76 i d.)*

Ta Horacijeva oda nije samo opis oluje bez svakog alegorijskog značenja jer se ne može reći da je on bio neki veliki ljubitelj mora da bi mu nekakva stvarna, obična lađa postala „žudnja i velika briga”. Naprotiv, simbolika u pjesmi stoji pored finih realističkih crta te podiže pjesmu na višu, umjetničku razinu. Sve to potvrđuje njezin alegorični smisao; upravo to je politička alegorija.

Horacijeva je pjesma napisana između god. 34. i 32. pr. Kr. (tj. prije Bitke kod Akcija) kada je razdor između Antonija i Oktavijana ugrozio unutrašnji mir koji je bio nakratko osiguran sretnim svršetkom Siciljskoga rata i smrću Seksta Pompeja. Kao iskren rodoljub Horacije opominje zavađene protivnike na mir.

Bilješke uz pojedini stih⁴

1. *nov val* – novi građanski rat
3. *možda ne vidiš...?* – retoričko pitanje

³ Škiljan, Dubravko. 1985. Antičke figure i tropi i suvremena lingvistika (I). *Latina et Graeca* 26, str. 30.

⁴ Pri sastavljanju ovih bilježaka velika su mi pomoć bili komentari iz knjige: Sabadoš, Dionizije – Zmajlović, Zvonimir. ²1958. *Anthologia Latina (Poezija) II. Komentar*. Zagreb: Školska knjiga, str. 193–194.

5. *afrik* (lat. *Africus*, grč. Αίψ) – jugozapadni vjetar; kod nas ga zovu i lebić. Vrlo je opasan za mornare jer se može iznenada pojaviti i sposoban je razviti olujnu snagu.

6. *bez užadi* – Lađe bi izvana od prednjega dijela do krme podvezivali užadima da budu čvršće.

9. *bogova* – Na krmi su obično stajali izrezani likovi bogova, zaštitnika lađe; burno ih je more otkinulo i odnijelo tako da je lađa ostala bez svojih zaštitnika.

10. Ako lađu opet potisne nevolja (kao u prošlim građanskim ratovima), neće moći prizvati bogove u pomoć jer ide u opak i zločinački rat. Pojedini sastavni dijelovi lađe koji su nabrojani (*bok, jarbol, križ, užad, jedra*) daju sliku države koja je posve oslabila i postala bespomoćna zbog prijašnjih građanskih ratova.

u nevolji – u oluji

12. *omorika pontska* – lađa građena od izvrsna drveta iz šume na Pontu u Maloj Aziji

13. More ne pita da li je lađa građena od prvoklasnog drveta, ima li lijepo naslikanu i urešenu krmu, nego je proguta kao i najmanji čamac. – Rim je slavan i po svome podrijetlu (*rod*) i po svojoj povijesti (*ime*), ali to ne pomaže ako potraju građanski ratovi.

14. *strašljiv* – tj. u strahu (kad stane bjesnjeti oluja). – Mornar nema nikakva pouzdanja u lijepo iskićenu i krasnim likovima urešenu krmu ako je lađa ostala bez vesala, bez jarbola i užadi, jer zna da je tada igračka vjetrova i valova.

17. *nekoć* – tj. poslije bitke kod Filipa (god. 42. pr. Kr.) kad se pjesnik razočaran povukao iz političkoga života i nakanio ostaviti domovinu.

18. *sada* – tj. pod vladom Oktavijanovom kad se u pjesniku opet probudila ljubav prema domovini te opet mari za javni život.

19–20. Na Kikladskim su otocima bile goleme mramorne stijene od kojih se lomio fini, sjajni mramor (stoga: *svijetli Kikladi*). Plovidba u području tih otoka bila je vrlo opasna.